Oude belofte ingelost voor groeikern Houten

Onderwerp **transformatie Houten Centrum**
Ontwerp **Rein Geurtsen & partners (masterplan en beeldkwaliteitplan Houten Centrum; stedenbouwkundig ontwerp en supervisie vervoersknoop; ontwerp openbare ruimte (inclusief Het Onderdoor))**
Opdrachtgever **gemeente Houten**
Producten openbare ruimte **Rein Geurtsen & partners i.s.m. Blom-Moors (bruggen, meubilair, hekwerken); LUX-LAB (openbare verlichting); Licht Groen (ontwerp en detaillering); Rod'or (civieltechnische uitwerking)**

Architect stationsgebouw **Movares**
Architect paviljoen **Micha de Haas**
Ontwerp **2000 – 2009**
Uitvoering **2006 – 2015**

Foto Rein Geurtsen & partners

Het oude station van Houten.

Masterplan.

Ontwerp voor de herinrichting van de openbare ruimte.

Het lage terras aan het verbrede water.

De gracht is een scherpe snede in het bakstenen veld van Het Rond – met elegante bruggen en kademuren.

Rein Geurtsen en partners benadert de transformatieopgave voor Houten Centrum vanuit een cultuurhistorisch perspectief en voegt zo een nieuwe laag toe aan de oorspronkelijke stedenbouwkundige compositie. Houten is een geslaagd voorbeeld van een groeikern uit de jaren zeventig. De kwaliteit van Houten zit in het vloeiend samengaan van een infrastructureel model, een genereuze landschappelijke drager en een besloten en dorpswoonmilieu.
De 25.000 inwoners van de oorspronkelijke kern wonen overwegend in eengezinswoningen in woonerven. Het afgebakende dorp kreeg een vernieuwende verkeersopzet waarin de auto geweerd en de fiets vereerd werd. De fietshoofdwegen zijn de 'dragers' van Houten. Ingebed in prachtig gearticuleerd groen vormen ze een radiaal stelsel. Centraal in Houten is een compact voorzieningencentrum rond het NS-Station ontwikkeld. Aan weerszijden van het spoor ligt een plein. Aan de westzijde is dat het kleine trapeziumvormige Het Kant. Het karakter van dit rustige plein wordt bepaald door een grote fontein en het stadhuis. Aan de oostzijde ligt een groter en drukker plein, 'Het Rond' met winkels en horeca. Als een halterconstructie ligt tussen deze twee pleinen de stenen route van Het Onderdoor. Deze plek was bedacht als infrastructurele schakel, waar NS-Station, fietsers en bussen bij elkaar kwamen.
Het centrum bleek de achilleshiel van Houten. Het winkel- en voorzieningenareaal verouderde, was te eenzijdig en kreeg een slecht imago. Alhoewel de opzet met de drie hoofdruimtes trefzeker was, stond de onsamenhangende architectuur los van de ruimtelijke opbouw van het maaiveld. Het winkelcentrum was niet rondom Het Rond gerealiseerd, maar ernaast, waardoor dit belangrijke plein gedeeltelijk leeg en onbenut bleef. De openbare ruimte functio-

Door het nieuwe winkelcentrum met woontoren aan de zuidrand heeft Het Rond een besloten karakter gekregen.

Entree van het fietstransferium.

Het paviljoen van restaurant La Place, midden op het plein.

Foto Rein Geurtsen & partners

Voorheen was Het Rond een leeg en onbenut plein.

neerde niet doordat er te veel infrastructuur kruiste met de verblijfsruimte. Het spoor vormde een grote barrière en zorgde voor parkeeroverlast van vooral fietsen. De aansluiting op de woonbuurten was rafelig met grote parkeergarages en slechte openbare ruimte.

In 1999 waren er twee aanleidingen voor de wens tot vernieuwing van het centrum. Ten eerste groeide het dorp met de bouw van de Vinex-wijk Houten Zuid naar 50.000 inwoners. Hierop moest het centrum aangepast worden. Ten tweede vereiste de komst van RandStadSpoor een spoorverdubbeling. Stedenbouwkundige Rein Geurtsen werd aanvankelijk door de gemeente gevraagd als adviseur voor de nieuwe bestrating. Hij waarschuwde de gemeente voor de spoorverdubbeling: ‘Met een twee keer zo breed viaduct hangt jullie een ramp boven het hoofd.’ In zijn analyse had Het Onderdoor de potentie om de verbindende openbare ruimte van het centrum te worden. Met de verdubbeling zou dat door de sterke barrièrewerking teniet worden gedaan. Zijn bureau kreeg vervolgens de opdracht om in overleg met diverse adviseurs, ontwikkelaars en Prorail een integraal masterplan, beeldkwaliteitsplan en inrichtingsplan te maken.
Het vertrekpunt voor het masterplan uit 2003 is niet de opeenstapeling van problemen maar de identiteit van het Houtense Centrum. Rein Geurtsen benoemt de infrastructurele moderniteit en de traditionalistische vormgeving als de twee polen die het centrum vormgeven. Daarnaast noemt hij de waterstructuur

Vanuit het fietstransferium zijn de perrons van het nieuwe station makkelijk te bereiken.

De waterstructuur heeft weer een prominente plek in het centrum van Houten.

Het heringerichte Het Onderdoor verbindt Het Rond met het plein bij het stadshuis.

Doorsnede van het plan met links van de spoorlijn het stadshuis en rechts het winkelgebied van Het Rond.

de ‘miskende ruimtelijke drager’ die het groene landschap van Houten met het centrum verbindt. Deze meervoudige identiteit werd als uitgangspunt genomen om de kwaliteiten en gebreken van de bestaande bebouwing en openbare ruimte te toetsen en waaraan nieuwe ontwikkelingen moeten voldoen. Dankzij dit positieve uitgangspunt konden de gemeente, ontwikkelaars, bewoners en winkeliers zich committeren aan een ambitieus en integraal transformatieproject.
Naast een pakket aan verbeteringen voorziet het masterplan in de vergroting van het winkelgebied. Met functies als fietstransferium, theater en busstation wordt het centrum programmatisch versterkt. De kosten voor de verbetering van de openbare ruimte en de nieuwe voorzieningen worden grotendeels terugverdiend met een aantal ontwikkellocaties. Niet zonder ironie noemt het masterplan de verbetering van het centrum een beloning voor de volhardende bewoner van Houten. Gedwongen in de *brave new world* van duurzame mobiliteit en functionele compactheid, zou hij nu dan eindelijk recht hebben op het beloofde aantrekkelijke centrum.

Diverse deelprojecten zijn inmiddels voltooid. De ruimte van Het Onderdoor is spectaculair verbeterd. Dankzij de ophoging van het spoor met 1,8 meter en het transparante ontwerp van spoorbanen, randen en kap is het spoor geen barrière meer. Door het weghalen van het autoverkeer komt de ruimte tot zijn recht. De strakke natuurstenen elementen en de gracht scheiden doorgaande banen voor fiets en voetganger van de gevelzone. De eenduidige materialisering zorgt voor rust en een chique uitstraling. De gracht is een scherpe snede in het bakstenen veld met elegante bruggen en kademuren.
Ook Het Rond is grondig verbeterd. Het plein heeft een besloten karakter gekregen dankzij de bebouwing aan de zuidrand. Het plein is van bol naar hol gegaan met een laag terras aan het verbrede water. De stroomlijning van de fietsroutes met nieuwe bruggen en de geleding van de ruimte met bomenrij, waterlijn, banken en bestrating levert een zorgvuldig geënsceneerde ruimte op die doet denken aan het plein Campo in Siena dat er ooit model voor stond. Dames zitten bij de La Place op het terras, terwijl fietsers elkaar kruisen op een vlakke hardstenen brug.
Een nieuw winkelcentrum sluit de hoek van Het Rond en voltooit het winkelrondje. In het winkelcentrum is een oude parkeergarage aan het zicht onttrokken. Op het winkelcentrum prijkt een nieuwe woontoren die samen met de nieuwe stadhuistoren het contrast tussen het centrum en de woonerven moet markeren. De andere gerealiseerde ontwikkellocatie is het theater en de schooluitbreiding bij de Heemlandenschool.
Het nieuwe gebouw maakt aan de rand van het centrum een publieke verblijfsruimte. De overige ontwikkellocaties zijn nog niet gerealiseerd maar moeten alle gaan bijdragen aan versterking van het programma en verbetering van de structuur.
De spoorverdubbeling heeft naast de verbeterde onderdoorgang en een moderne stationsoverkapping een andere bijzondere ruimte opgeleverd. Langs de nieuwe breedte is een fietstransferium gebouwd. Hier toont Houten zijn ware gezicht. De chaotische en onherbergzame vervoersknoop is omgetoverd tot een prachtige ruimte waar de fietsstalling onderdeel wordt van de publieke sfeer van het station. Tussen de dikke, aaibare kolommen staan rekken met fietsen. Dames op parelmoeren brommers parkeren hun voertuig voor de lange glazen wand. Op de hardgele vloeren piepen de fietsbanden van gehaaste reizigers. Via gaten tussen de perrons is dit schouwspel ook van bovenaf waar te nemen. Met deze toevoeging van transparantie en comfort maakt Houten Centrum de planologische belofte van de groeikern waar: het is een multimodaal knooppunt én een prettig verblijfsgebied.

Catherine Visser
Foto’s Harry Harsema